

КРИВОВ'ЯЗ Е. С.

здобувачка

(Науково-дослідний інститут
публічного права)

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2021.4.40>

СУБ'ЄКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НАФТОГАЗОВОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ ТА ЇХ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС

На сьогоднішній день державне регулювання нафтогазової галузі України забезпечується розгалуженою системою суб'єктів, тобто спеціально-уповноважених органів державної влади, кожний з яких має свій, особливий правовий статус. Спеціальні повноваження щодо державного регулювання нафтогазового сектору мають не тільки парламент та Уряд, адже в цих адміністративно-правових відносинах беруть участь багато інших суб'єктів державної влади, що виконують власний набір завдань і функцій. У статті, спираючись на аналіз наукових поглядів вчених та норм чинного законодавства, виділено коло ключових суб'єктів державного регулювання нафтогазової галузі України. Зокрема, охарактеризовано адміністративно-правовий статус: Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Президента України, Ради національної безпеки і оборони України, Міненерго, Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів, Національної комісія, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики та комунальних послуг та Державної служби геології та надр України. Метою статті є: виділити коло та охарактеризувати адміністративно-правовий статус суб'єктів державного регулювання нафтогазової галузі України. Зроблено висновок, що система суб'єктів державного регулювання нафтогазової галузі на сьогоднішній день представлена різними органами державної влади. Так, формування законодавчої основи державного регулювання нафтогазового сектору, контроль виконання положень законів в рамках нього, встановлення векторів державної нафтогазової політики, забезпечення прав та інтересів громадян і держави в аспекті нафтогазовидобування і пов'язаних із цим відносин покладається на вищі інституції влади – Верховну Раду України, Кабінет Міністрів України, Президента України та координаційний орган при ньому – Раду національної безпеки і оборони України. Формуванням і здійсненням державної політики з питань державного регулювання нафтогазової галузі, реалізацією окремих адміністративно-правових регуляторних методів в зазначеній сфері займаються Міністерство енергетики України, Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики та комунальних послуг та Державна служба геології та надр України. Створення конкурентного нафтогазового ринку, протидія монополізації та зловживанням домінуючого становища в даній сфері відноситься до компетенції спеціального відомства – Антимонопольного комітету.

Ключові слова: державне регулювання, нафтогазова галузь, суб'єкти державного регулювання, адміністративно-правовий статус.

Kryvoviaz E. S. Subjects of state regulation of the oil and gas industry of Ukraine and their administrative and legal status

The article, based on the analysis of scientific views of scientists and the norms of current legislation, identifies a number of key subjects of state regulation of the oil and gas industry

of Ukraine. In particular, the administrative and legal status is characterized: the Verkhovna Rada, the Cabinet of Ministers of Ukraine, the President of Ukraine, the National Security and Defense Council, the Ministry of Energy, the Ministry of Environmental Protection and Natural Resources, the National Commission for State Regulation in the Field of Energy and Utilities, and the State Service for Geology and Subsoil of Ukraine. Not only the Parliament and the Government have special powers regarding state regulation of the oil and gas sector, because many other subjects of state power participate in these administrative and legal relations, performing their own set of tasks and functions. The purpose of the article is to identify and characterize the administrative and legal status of subjects of state regulation of the oil and gas industry of Ukraine. It is concluded that the system of subjects of state regulation of the oil and gas industry is currently represented by various state authorities. Thus, the formation of the legislative framework for state regulation of the oil and gas sector, control over the implementation of the provisions of laws within its framework, establishment of vectors of state oil and gas policy, ensuring the rights and interests of citizens and the state in terms of oil and gas production and related relations is entrusted to the highest institutions of power - the Verkhovna Rada of Ukraine, the Cabinet of Ministers of Ukraine, the President of Ukraine and the coordinating body under it - the National Security and Defense Council of Ukraine. The Ministry of Energy of Ukraine, the Ministry of Environmental Protection and Natural Resources, the National Commission for State Regulation in the Field of Energy and Utilities and the State Service of Geology and Subsoil of Ukraine are responsible for the formation and implementation of state policy on state regulation of the oil and gas industry, the implementation of individual administrative and legal regulatory methods in this area. The creation of a competitive oil and gas market, combating monopolization and abuse of a dominant position in this area falls within the competence of a special agency - the Antimonopoly Committee.

Key words: *state regulation, oil and gas industry, subjects of state regulation, administrative and legal status.*

Актуальність теми. На сьогоднішній день державне регулювання нафтогазової галузі України забезпечується розгалуженою системою суб'єктів, тобто спеціально-уповноважених органів державної влади, кожний з яких має свій, особливий правовий статус. Закон України «Про нафту і газ» частково регулює даний момент. Зокрема, в статті 6 Закону окреслено коло суб'єктів державного управління нафтогазовою галуззю: «Верховна Рада України визначає основні напрями державної політики у нафтогазовій галузі та здійснює законодавче регулювання відносин у ній. Кабінет Міністрів України та інші уповноважені на це органи виконавчої влади в межах повноважень, визначених законом, реалізують державну політику в нафтогазовій галузі та здійснюють управління нею» [1]. Водночас, спеціальні повноваження щодо державного регулювання нафтогазового сектору мають не тільки парламент та Уряд, адже в цих адміністративно-правових відносинах беруть участь багато інших суб'єктів державної влади, що виконують власний набір завдань і функцій.

Стан дослідження проблеми. Різноманітні аспекти механізму державного управління та регулювання вітчизняного нафтогазового сектору були предметом наукових досліджень Д.М. Даніліка, О.М. Даценко, Н.А. Макаренко, А.П. Гетьмана, Р.С. Кріна, М.В. Шульги та ряду інших науковців. Проте, незважаючи на значний теоретичний доробок, в юридичній літературі недостатньо опрацьованим є питання суб'єктів державного регулювання нафтогазової галузі України та специфіки їх адміністративно-правового статусу.

Саме тому метою статті є: виділити коло та охарактеризувати адміністративно-правовий статус суб'єктів державного регулювання нафтогазової галузі України.

Виклад основного матеріалу. Починаючи наукове дослідження відзначимо, що всю сукупність суб'єктів державного регулювання нафтогазової галузі доцільно поділяти на

декілька груп, зважаючи на ієрархічне розташування кожного конкретного органу в системі гілок державної влади, комплексу повноважень та об'єму компетенції. Перша група об'єднує органи, які забезпечують державне регулювання нафтогазової галузі на вищому рівні управління державою, а саме: ВРУ, КМУ та Президента України.

Наприклад, Верховна Рада України (далі – ВРУ) згідно до Конституції – це єдиний законодавчий орган держави, парламент. Законодавче регулювання суспільно-правових відносин в державі є одним із ключових повноважень ВРУ. Саме парламентом на сьогоднішній день прийнято більшу частину актів, які складають нормативно-правовий масив державного регулювання нафтогазової галузі. Виключно законодавством визначаються та встановлюються: а) засади використання природних ресурсів, виключної (морської) економічної зони, континентального шельфу, освоєння космічного простору, організації та експлуатації енергосистем, транспорту і зв'язку; б) правові засади і гарантії підприємництва; правила конкуренції та норми антимонопольного регулювання, у тому числі в сфері нафтогазової галузі [2].

Крім прийняття законів з питань функціонування нафтогазового сектору, ВРУ контролює їх виконання та сприяє розвитку нормативної системи через підпорядковані парламенту органи – комітети. Так, в поточному складі ВРУ діє Комітет з питань енергетики та житлово-комунальних послуг, який відповідає за: розвиток паливно-енергетичного комплексу, вугільної, газової, нафтової, нафтопереробної промисловості та електроенергетики; розвиток ядерної енергетики та ядерної безпеки; функціонування ринків енергії та енергоносіїв; транспортування енергії та енергоносіїв; енергозбереження та енергоефективність; нетрадиційні та поновлювальні джерела енергії; поводження з побутовими відходами; комунальне господарство; житлово-комунальні послуги (Постанова ВРУ «Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України дев'ятого скликання») [3].

Кабінет Міністрів України – це вищий орган виконавчої влади діяльність якого спрямовано на безпосереднє виконання законодавства України в нафтогазовій, а також інших галузях суспільного життя, а також забезпечення проведення відповідної державної політики. Закон України «Про Кабінет Міністрів України» встановлює, що до основних завдань КМУ належить: 1) забезпечення державного суверенітету та економічної самостійності України, здійснення внутрішньої та зовнішньої політики держави, виконання Конституції та законів України, актів Президента України; 2) вжиття заходів щодо забезпечення прав і свобод людини та громадянина, створення сприятливих умов для вільного і всебічного розвитку особистості; 3) забезпечення проведення бюджетної, фінансової, цінової, інвестиційної, у тому числі амортизаційної, податкової, структурно-галузевої політики; політики у сферах праці та зайнятості населення, соціального захисту, охорони здоров'я, освіти, науки і культури, охорони природи, екологічної безпеки і природокористування; 4) розроблення і виконання загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального, культурного розвитку, охорони довкілля, а також розроблення, затвердження і виконання інших державних цільових програм; 5) забезпечення розвитку і державної підтримки науково-технічного та інноваційного потенціалу держави; 6) забезпечення рівних умов для розвитку всіх форм власності; здійснення управління об'єктами державної власності відповідно до закону; 7) здійснення заходів щодо забезпечення обороноздатності та національної безпеки України, громадського порядку, боротьби із злочинністю, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій; 8) організація і забезпечення провадження зовнішньоекономічної діяльності, митної справи; 9) спрямування та координація роботи міністерств, інших органів виконавчої влади, здійснення контролю за їх діяльністю. КМУ здійснює керівництво відносно інших органів виконавчої влади, спрямовує та контролює їх діяльність в сфері регулювання нафтогазової галузі та реалізації державної політики в ній [4].

Наступним суб'єктом є Президент України та діючий при ньому орган – Рада національної безпеки і оборони України (далі – РНБО). Дані суб'єкти влади, на відміну від ВРУ та КМУ, не приймають участі ані в створенні, ані в реалізації державної політики, але забезпечують додержання прав і свобод людини, громадянина, а також держави у секторі

видобування нафти, газу та інших корисних копалин. Так, у 2021 році Президент з метою забезпечення інтересів держави і суспільство в сфері видобутку корисних копалин ввів в дію рішення РНБО від 16 липня 2021 року «Про стимулювання пошуку, видобутку та збагачення корисних копалин, які мають стратегічне значення для сталого розвитку економіки та обороноздатності держави» Указом від 23.07.2021 №306/2021. Даним документом було поставлено низку завдань КМУ, іншим органам виконавчої влади, які реалізують державне регулювання нафтогазової та інших галузей видобутку корисних копалин щодо оптимізації їх роботи та проведення необхідних адміністративних операцій з метою захисту довкілля, попередження правопорушень, активізації видобутку стратегічно важливих корисних копалин і таке інше [5].

Наступну групу складають центральні органи виконавчої влади, на які покладається безпосереднє здійснення державного регулювання нафтогазової галузі, формування та реалізація державної політики за вказаним напрямком. Дану групу представлено декількома відомствами, правовий статус яких відрізняється. Так, першими можна виділити Міністерство енергетики України (далі – Міненерго) та Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів (далі – Міндовкілля). Кожне із наведених міністерств володіє власною компетенцією та спеціальними повноваженнями. Наприклад, Міненерго є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, який забезпечує: 1) формування та реалізує державну політику в електроенергетичному, ядерно-промисловому, вугільно-промисловому, торфодобувному, нафтогазовому та нафтогазопереробному комплексі; 2) формування та реалізацію державної політики у сфері відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів газового палива та у сфері нагляду (контролю) у галузях електроенергетики і теплопостачання, а також на ринку природного газу [6].

В свою чергу, Міндовкілля виступає головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, який забезпечує: 1) формування та реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, екологічної та в межах повноважень, передбачених законом, біологічної і генетичної безпеки; 2) формування та реалізує в межах повноважень, передбачених законом, державну політику у сфері лісового та мисливського господарства; 3) формування і реалізує державну політику у сфері забезпечення хімічної безпеки та управління хімічною продукцією; 4) формування державної політики: у сфері розвитку водного господарства, управління, використання та відтворення поверхневих водних ресурсів; у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр; у сфері управління зоною відчуження і зоною безумовного (обов'язкового) відселення, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи, зняття з експлуатації Чорнобильської АЕС та перетворення об'єкта «Укриття» на екологічно безпечну систему, а також здійснення державного управління у сфері поводження з радіоактивними відходами на стадії їх довгострокового зберігання і захоронення; щодо здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів [7].

Крім зазначених міністерств, до другої групи суб'єктів державного регулювання нафтогазової галузі України відносяться інші центральні органи виконавчої влади, наприклад, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики та комунальних послуг (далі – НКРЕКП, Комісія). Її правовий статус визначено окремим Законом України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг». Документом встановлено: НКРЕКП є постійно діючим центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який утворюється Кабінетом Міністрів України. Даний центральний орган виконавчої влади здійснює державне регулювання, моніторинг та контроль за діяльністю суб'єктів господарювання у сферах енергетики та комунальних послуг, зокрема, у сфері енергетики: діяльності з виробництва, передачі, розподілу, розподілу малими системами розподілу, постачання електричної енергії, зберігання енергії, агрегації; діяльності з організації купівлі-продажу електричної енергії на ринку «на добу наперед» та внутрішньодобовому ринку, забезпечення купівлі електрич-

ної енергії за «зеленим» тарифом, трейдерської діяльності; діяльності з транспортування, розподілу, зберігання (закачування, відбору), надання послуг установки LNG, постачання природного газу; діяльності з транспортування нафти, нафтопродуктів та інших речовин трубопровідним транспортом [8].

Іншим центральним органом виконавчої влади в системі суб'єктів державного регулювання нафтогазової галузі є Державна служба геології та надр України (далі – Держгеонадра). Постанова КМУ «Про затвердження Положення про Державну службу геології та надр України» від 30.12.2015 №1174 встановлює, що Держгеонадра – це центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра захисту довкілля та природних ресурсів, який реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр, є уповноваженим органом з питань реалізації угод про розподіл продукції [9].

Наступним, самостійним суб'єктом державного регулювання нафтогазової галузі доцільно виділити Антимонопольний комітет України. Даний державний орган не входить в систему виконавчої влади, а його діяльність не має відношення до державної політики в сфері нафти, газу. Однак, в межах його відання знаходяться питання забезпечення конкурентного нафтогазового ринку, протидії монополізації та порушенням в рамках нього. Законом України «Про Антимонопольний комітет України» визначено, що Комітет є державним органом із спеціальним статусом, метою діяльності якого є забезпечення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності та у сфері публічних закупівель. Основним завданням Антимонопольного комітету України є участь у формуванні та реалізації конкурентної політики в частині: 1) здійснення державного контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції на засадах рівності суб'єктів господарювання перед законом та пріоритету прав споживачів, запобігання, виявлення і припинення порушень законодавства про захист економічної конкуренції; 2) контролю за концентрацією, узгодженими діями суб'єктів господарювання та дотриманням вимог законодавства про захист економічної конкуренції під час регулювання цін (тарифів) на товари, що виробляються (реалізуються) суб'єктами природних монополій; 3) сприяння розвитку добросовісної конкуренції; 4) методичного забезпечення застосування законодавства про захист економічної конкуренції; 5) здійснення контролю щодо створення конкурентного середовища та захисту конкуренції у сфері публічних закупівель; 6) проведення моніторингу державної допомоги суб'єктам господарювання та здійснення контролю за допустимістю такої допомоги для конкуренції [10].

Висновки. У підсумку проведеного дослідження можемо дійти до висновку, що система суб'єктів державного регулювання нафтогазової галузі на сьогоднішній день представлена різними органами державної влади. Так, формування законодавчої основи державного регулювання нафтогазового сектору, контроль виконання положень законів в рамках нього, встановлення векторів державної нафтогазової політики, забезпечення прав та інтересів громадян і держави в аспекті нафтогазовидобування і пов'язаних із цим відносин покладається на вищі інституції влади – Верховну Раду України, Кабінет Міністрів України, Президента України та координаційний орган при ньому – Раду національної безпеки і оборони України. Формуванням і здійсненням державної політики з питань державного регулювання нафтогазової галузі, реалізацією окремих адміністративно-правових регуляторних методів в зазначеній сфері займаються Міністерство енергетики України, Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики та комунальних послуг та Державна служба геології та надр України. Створення конкурентного нафтогазового ринку, протидія монополізації та зловживанням домінуючого становища в даній сфері відноситься до компетенції спеціального відомства – Антимонопольного комітету.

Список використаних джерел:

1. Про нафту і газ: Закон України від 12.07.2001 №2665-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. №50. Ст.262.

2. Конституція України: від 28.06.1996 №254к/96-ВР. *Офіційний вісник України*. 2010. №72/1. Ст.2598.
3. Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України дев'ятого скликання: постанова, перелік від 29.08.2019 №19-ІХ. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. №35. Ст.147.
4. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 №794-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. №13. Ст.222.
5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 16 липня 2021 року "Про стимулювання пошуку, видобутку та збагачення корисних копалин, які мають стратегічне значення для сталого розвитку економіки та обороноздатності держави": Указ Президента від 23.07.2021 №306/2021.
6. Про затвердження Положення про Міністерство енергетики України: постанова від 17.06.2020 №507. *Офіційний вісник України*. 2020. №52. Ст.168.
7. Деякі питання Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів: постанова, положення від 25.06.2020 №614. *Офіційний вісник України*. 2020. №59. Ст.1853.
8. Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг: Закон України від 22.09.2016 №1540-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. №51.
9. Про затвердження Положення про Державну службу геології та надр України: постанова, положення від 30.12.2015 №1174. *Офіційний вісник України*. 2016. №3. Ст.284.
10. Про Антимонопольний комітет України: Закон України від 26.11.1993 №3659-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. №50. Ст.472.

